

**Nota
Dierenwelzijn
en
Diergezondheid**

*Een maatschappelijk geaccepteerde
omgang met dieren*

Hoofdstuk 1: Een maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren

Visie en ambitie

Nederlanders en dieren. We hebben ze lief, en eten ze op. Er zijn bijna 3,9 miljoen runderen, 12,5 miljoen varkens, 97 miljoen kippen en 4,4 miljoen honden en katten. Het is maatschappelijk geaccepteerd dat we dieren houden. De manier waarop we er voor zorgen staat echter steeds meer ter discussie en ook vindt niet iedereen het langer vanzelfsprekend dat dieren worden gebruikt. Hier zit een scala aan waarden en normen achter. Waarden en normen die met elkaar kunnen botsen. Ze zijn echter alle legitiem en erkenning daarvan is het begin van de zoektocht naar een maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren.

Het is de ambitie van dit kabinet om zo'n maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren te realiseren. Een dier is een dier, met zijn eigen waarde en eigen behoeften. Aan de andere kant hebben mensen ook behoeften en belangen. Deze kunnen op gespannen voet staan met de eigenheid en de belangen van een dier. Dat betekent dat we in onze omgang met dieren een zorgvuldige afweging moeten maken waarbij de intrinsieke waarde van het dier wordt afgewogen tegen andere belangen als volksgezondheid, economie en milieu. Dat is geen eenvoudige afweging. Het is ook geen status quo. Ontwikkelingen in tijd en de omstandigheden bepalen hoe die afweging uitvalt. Denk daarbij aan de tijd van de Q-koorts, waarin de eigen waarde van het dier ondergeschikt werd aan de gezondheid van de mens. Het kabinet vindt dat dieren mogen worden gehouden voor bijvoorbeeld gezelschap en voedsel. Daarbij moeten we goed met ze omgaan vanaf geboorte tot en met de dood, en moeten we – zonder het dier te vermensen – in alle afwegingen die we maken zoveel mogelijk recht doen aan de eigenheid en de belangen van het dier. Het kabinet wil dat de samenleving zich kan vinden in de manier waarop we met dieren omgaan en dat we als dierhouders en consumenten daar ook zelf naar handelen.

Uitgangspunt blijft dat mensen die dieren houden primair verantwoordelijk zijn voor het welzijn en de gezondheid van deze dieren. Of het nu gaat om dieren die voor gezelschap, hobby of beroepsmatig worden gehouden: een houder moet goed voor zijn dieren zorgen, minimaal voldoen aan wettelijke eisen en zijn dieren houden op een maatschappelijk geaccepteerde manier. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor de ketens (zowel zuivel en vlees, als gezelschapsdieren) en de consumenten en burgers. Een consument die een eerlijke prijs betaalt voor zijn zuivel en vlees en de burger die met kennis en kunde kiest voor een dier dat bij zijn levenswijze past. Bij landbouwhuisdieren is een goed begin gemaakt met de tussensegmenten en de uitrol van nieuwe houderijsystemen. De ketenaanpak is daarbij sleutel tot succes.

Bij het verantwoord houden van dieren heeft ook de dierenarts een sleutelpositie in zowel diergezondheid als diergerelateerde volksgezondheid, voedselveiligheid en dierenwelzijn. Om de dierenarts zo goed mogelijk zijn werk te laten doen, moet zijn positie worden versterkt. Er zijn talloze Niet-Gouvernementele organisaties (NGO's) actief die zich bekommeren om de belangen van dieren. Ik verwacht van deze NGO's onverminderd een constructief-kritische houding en agenderende rol en een actieve inzet om binnen het eigen netwerk dierenwelzijn en diergezondheid te verbeteren. Zij zijn immers een graadmeter voor de gevoelens en opvattingen die in de samenleving leven.

De overheid regelt en borgt een solide basis. Dat doen we onder andere door in te zetten op verhoging van de Europese dierenwelzijnsambitie en -regels, door wettelijke randvoorwaarden en goede handhaving en door het ondersteunen van een omslag naar een sterke, innovatieve en duurzame agrofoodketen. Een keten waarbij met alle partijen afspraken gemaakt worden over concrete verduurzamingstappen, inclusief dierenwelzijn en diergezondheid, en waarin voor alle spelers een goed verdienmodel wordt gerealiseerd. Hiertoe worden met de bedrijven en betrokken partijen in de regiegroep Verduurzaming Veehouderij en Agroketens afspraken gemaakt. Voor de gezelschapsdieren, hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren en paarden wordt gestimuleerd dat er een stevig georganiseerde sector ontstaat die zijn eigen verantwoordelijkheid kan nemen.

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) zal meer dan voorheen risicogebaseerd optreden en daarbij zal zij rekening houden met ketenpartijen die eigen systemen inrichten en daarmee waarborgen bieden voor de naleving. Op deze manier kunnen we moderne toezichtvormen in het leven roepen die passen binnen Europese kaders.

Bij de (preventie tegen of bestrijding van) een uitbraak van zeer besmettelijke dierziekten en zoönosen (dierziekten die van dier op mens overgaan), nemen we als overheid een sturende en indien nodig eindverantwoordelijke rol.

Alleen in gezamenlijkheid, als iedere speler zijn verantwoordelijkheid neemt, kunnen we komen tot een maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren. De gezondheid en het welzijn van het Nederlandse dier moet daarbij tot de beste ter wereld behoren. En daar wil dit kabinet zich voor inzetten.

Het feit dat dit kabinet dierenwelzijn en diergezondheid belangrijk vindt en wil komen tot een maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren blijkt nog eens uit de specifieke acties die zijn opgenomen in het regeerakkoord: excessen zoals dierenmishandeling en misstanden in de fokkerij worden aangepakt, er komt 500 man dierenpolitie, er wordt ingezet op verbetering van transport en bij een uitbraak van besmettelijke dierziekte moet vaccinatie een belangrijke bestrijdingsstrategie worden.

Speerpunten

Deze nota bouwt voort op de Nota Dierenwelzijn en de Nationale Agenda Diergezondheid uit 2007. Afgelopen vier jaar is veel gebeurd. Welzijnsregelgeving voor gezelschapsdieren is volop in ontwikkeling zoals het Besluit gezelschapsdieren en Besluit identificatie en registratie honden. Het welzijn van landbouwhuisdieren is onderdeel geworden van duurzaam ondernemen. Er is vooruitgang geboekt op gedifferentieerde dierziektebestrijding en vaccinatiestrategieën. Dieren hebben een beter leven gekregen. Maar toch zijn we er nog niet. Om het dierenwelzijn en de diergezondheid te bevorderen en een verdere uitwerking te geven aan het regeerakkoord, richt ik mij in deze kabinetsperiode – naast een solide basis – op negen speerpunten. Speerpunten die bijdragen aan de basis van een goed dierenwelzijn en een goede gezondheid, die gaan over de aanpak van excessen van dierenleed en die de geloofwaardigheid van de voedselketen moeten waarborgen. Samen moeten ze de maatschappelijke acceptatie voor het houden en gebruiken van dieren weer vergroten.

Deze speerpunten zijn:

1. Tegengaan van mishandeling en verwaarlozing van dieren.
2. Verhogen van de naleving van de dierenwelzijnregelgeving.
3. Versterken van de positie van de dierenarts.
4. Aanpakken van de misstanden in de dierfokkerij.
5. Vaccinatie bij dierziekte-uitbraken.
6. Verbeteren van transport van dieren.
7. Verbeteren van het slachttraject: van boerderij tot en met slachthuis.
8. Vergroten van de kennis en kunde van houders.
9. Monitoren van het dierenwelzijn en de diergezondheid op de bedrijven.

In hoofdstuk 4 worden deze speerpunten nader toegelicht. Zonder solide basis geen speerpunten, daarom beschrijf ik in hoofdstuk 3 de basiswerkzaamheden – nationaal en internationaal - voor het dierenwelzijns- en diergezondheidsbeleid die ik zal (blijven) uitvoeren. Het Nederlandse dierenwelzijns- en diergezondheidsbeleid is echter sterk gerelateerd aan het Europese beleid en in hoofdstuk 2 ga ik derhalve in op de inzet in Europa.

Hoofdstuk 2: De basis in Europees perspectief

Het niveau van dierenwelzijn en diergezondheid wordt voor een groot deel door de Europese Unie bepaald. De nationale wetgeving is grotendeels gestoeld op Europese richtlijnen en verordeningen. Het kabinet streeft ernaar om het diergezondheids- en dierenwelzijnsniveau in de Europese Unie op een hoger plan te tillen. Verder wordt gestreefd naar een duidelijker en eenvoudiger regelgevingskader voor het Europese diergezondheids- en dierenwelzijnsbeleid en naar een versterking van het level-playing-field.

Europees Dierenwelzijns- en diergezondheidsbeleid

De Europese Commissie heeft een vervolg gegeven aan het Communautair actieplan inzake de bescherming en het welzijn van dieren 2006-2010 met een strategie voor 2012-2015 (EU Strategie bescherming en welzijn van dieren 2012-2015). In deze nieuwe strategie constateert de Commissie dat er nog onvoldoende sprake is van gelijk speelveld – level-playing-field – voor dierenwelzijn in de Europese Unie. Ook zijn er nog diercategorieën waarvoor geen specifieke EU-wetgeving is en waarop bestaande algemene voorschriften moeilijk toe te passen zijn. De Commissie constateert daarnaast vier belangrijke probleemfactoren, namelijk het gebrek aan handhaving door de lidstaten, gebrek aan voorlichting aan consumenten, gebrek aan kennis bij belanghebbenden en onvolkomenheden in de huidige wetgeving (door te algemeen opgestelde bepalingen, omissies met betrekking tot vakbekwaamheidseisen en omissies met betrekking tot specifieke EU-wetgeving voor bepaalde soorten landbouwhuisdieren).

In de nieuwe strategie richt de Commissie zich op twee hoofdlijnen:

- het verduidelijken en vereenvoudigen van de algemene beginselen in een herzien EU-wetgevingskader, waarmee ook de handhaving gemakkelijker gemaakt wordt;
- versterken en beter benutten van bestaande acties, zoals inzet op betere naleving door de lidstaten (mede via instrumenten als richtsnoeren), ondersteunen van internationale samenwerking, informatievoorziening aan consumenten en publiek, gebruikmaking van synergetische effecten van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en onderzoek naar het welzijn van kweekvissen.

Het Europees diergezondheidsbeleid wordt naar aanleiding van een evaluatie van het bestaande beleid en de Europese diergezondheidsstrategie (2007-2013): "Voorkomen is beter dan genezen" momenteel herzien.

In het derde kwartaal van 2012 zullen daarnaast ook de Animal Health Law (AHL) en de herziene controleverordening als Commissievoorstel worden gepresenteerd. In 2013 volgt het Europese wetsvoorstel over de financiering van het Europese diergezondheidsbeleid. De AHL wordt een Kaderwet die de huidige ca. 60 verordeningen en richtlijnen op het gebied van diergezondheid op termijn vervangt en heeft betrekking op alle diersoorten, houders en houderijtypen. De controleverordening zal met name voorschriften bevatten voor de handhavende instanties (in Nederland de NVWA) over de wijze van toezicht en controle.

Inzet Nederland in EU-kader

In de EU Dierenwelzijnsstrategie geeft de Commissie aan dat zij overweegt een vereenvoudigd EU-wetgevingskader in te voeren voor alle dieren die voor economische activiteiten worden gehouden en dat ondersteunt het kabinet. Het is echter teleurstellend dat de Commissie niet nu reeds concrete voornemens aankondigt voor voorschriften voor specifieke diercategorieën, met name omdat nog onduidelijk is of bij een dergelijk wetgevingskader afdoende inhoudelijke regelgeving voor diverse diercategorieën kan worden gecreëerd.

Belangrijke intentie van de Commissie is om in te zetten op een betere naleving van de EU-dierenwelzijnswetgeving. De Commissie wil ook blijven werken aan het opnemen van dierenwelzijn in bilaterale handelsovereenkomsten en samenwerkingsfora, met het oog op een level-playing-field voor dierenwelzijn op mondiaal niveau. Ook acht de Commissie het belangrijk consumenten over de EU-wetgeving met betrekking tot voedselproducerende dieren te informeren en dat zij niet misleid kunnen worden en staan communicatie en onderwijs, borging van transparantie en wetenschappelijke onderbouwing hoog op de lijst. Tot slot wil de Commissie kijken naar het gebruik van wetenschappelijk gevalideerde, resultaat- en diergerichte welzijnsindicatoren en naar de oprichting van een netwerk van referentiecentra voor dierenwelzijn. Op deze aspecten komt het beleid van de Commissie overeen met de

hoofdpijnen van mijn beleidsinzet zoals in deze Nota uiteengezet en kan daarom worden onderschreven. Een uitgebreide kabinetsreactie op de EU dierenwelzijnstrategie ontvangt u middels een BNC-fiche.

Op het gebied van dierenwelzijn blijft het kabinet zich overigens inzetten om in de EU (onder andere) de welzijnseisen in bestaande wetgeving te verhogen of aan te vullen. Bijvoorbeeld met betrekking tot de transportverordening, de welzijnsrichtlijn voor varkens, de welzijnsparameters voor vleeskuikens en betere bedwelmingsmethoden voor pluimvee en (kweek)vis. Daarnaast blijft het belangrijk dat er welzijnseisen worden ontwikkeld voor diercategorieën waarvoor nu nog geen specifieke wetgeving bestaat (o.a. melkvee, konijnen, kalkoenen, circusdieren) en dat de regels voor de handel in honden worden verbeterd. Voor meer details verwijs ik u naar mijn brief inzake de Europese dierenwelzijnstrategie (3 oktober 2011, Kamerstuk 28286 nr. 526).

Als reactie op de Europese Diergezondheidsstrategie heeft uw Kamer in 2007 reeds een BNC-fiche ontvangen. Dit kabinet zet de daarin ingezette koers voort. Dit betekent een maatschappelijk verantwoorde dierziektebestrijding, een sterkere focus op preventie van dierziekten en maatregelen en controles die zijn afgestemd op risico en doelgroep. Hieronder vallen onder meer het geaccepteerd krijgen van gedifferentieerd diergezondheidsbeleid, vaccinatie in het kader van dierziektebestrijding en de afzet van producten van gevaccineerde dieren. Wanneer het Commissievoorstel voor de Animal Health Law (AHL) en de herziene controleverordening zijn gepresenteerd, zal ik uw Kamer hierover verder informeren.

Hoofdstuk 3: De basis

Zonder solide basis geen speerpunten. Daarom zal dit kabinet zich de komende jaren blijven inzetten voor de implementatie van reeds afgesproken maatregelen en acties op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn. Zoals in hoofdstuk 2 aangegeven blijven we zorgen voor agendering in Europa. Verder blijf ik onderzoek ondersteunen en initiëren en aangenomen moties en toezeggingen uitvoeren. Daarbij zal steeds een zorgvuldige afweging worden gemaakt tussen de belangen van de mens en de belangen van het dier.

Gezondheid landbouwhuisdieren

Het beleid van de afgelopen jaren op het gebied van diergezondheid van landbouwhuisdieren wordt in grote lijnen voortgezet. Een hoog diergezondheidsniveau hoort bij een duurzame veehouderij en draagt bij aan een gezonde sector die meetelt in de internationale top. Om dat hoge niveau te bereiken en te behouden, blijft dit kabinet inzetten op preventie, bewaking en aanpak van bestrijdingsplichtige dierziekten. De veehouder en de sector dragen de verantwoordelijkheid om te zorgen voor gezonde dieren.

De basis voor de aanpak van bedrijfsgebonden dierziekten ligt in goed bedrijfsmanagement en het verbeteren van de kennis van de houder. Rol van de overheid daarbij is het agenderen in de topsectoren Agro&Food en Life Sciences, het stimuleren van kennisuitwisseling en het ondersteunen van de topsector Agro&Food bij de innovatiecontracten over diergezondheid.

Dierziekten en volksgezondheid

Het antibioticagebruik in de veehouderij is de verantwoordelijkheid van de veehouder en de keten. De risico's van antibioticaresistentie voor de volksgezondheid zijn de afgelopen jaren steeds duidelijker geworden. Het antibioticagebruik in de veehouderij dient daarom zorgvuldig en terughoudend te zijn en zich te beperken tot het veterinaire noodzakelijke. Daarvan is in de praktijk echter nog geen sprake. Daarom wordt gestreefd naar een snelle en noodzakelijke beperking van het gebruik. Dit heeft mijn volste aandacht en voor de uitwerking van de kabinetsplannen verwijs ik naar de brief aan de Tweede Kamer van 25 november jl. (Kamerstuk 29683 nr. 106).

Het kabinet gaat voort op de ingeslagen weg in de aanpak en beheersing van zoönosen. Ons doel is om goed voorbereid te zijn op zoönosen, zodat we grootschalige uitbraken of epidemieën bij mensen kunnen voorkomen. Het RIVM-rapport 'Emerging Zoönoses' (EMZOO) is de basis voor het zoönosebeleid van het kabinet. Tevens is dit beleid gebaseerd op het rapport van de Commissie-Van Dijk over de Q-koortsepidemie en het advies van de Commissie-Alders over de megastallen. Uw Kamer is hierover al uitvoerig geïnformeerd (25 mei 2011 Kamerstuk 28286 nr. 505 en 25 november 2011 Kamerstuk 28973 nr. 85).

Voor het bestrijden van besmettelijke dierziekten houden we vast aan een maatschappelijk verantwoorde dierziektebestrijding, waarbij vaccinatie en gedifferentieerd beleid belangrijke onderdelen zijn. Onder gedifferentieerd beleid wordt verstaan verschillende bestrijdingsmaatregelen voor hobbymatig gehouden dieren en bedrijfsmatig gehouden dieren rekening houdend met de risico's. Preventie en bewaking van besmettelijke dierziekten is een gedeelde verantwoordelijkheid van houders, sectoren en overheid. We moeten goed voorbereid zijn op mogelijke uitbraken van bestrijdingsplichtige en nog onbekende dierziekten. Dat zorgt ervoor dat omvang en impact van een uitbraak beperkt kunnen worden, met ook zo min mogelijk gevolgen voor de sector en de samenleving. Daarvoor houden we onder andere de beleidsdraaiboeken actueel, blijven we inzetten op het belang van early warning en monitoring van dierziekten en zoönosen en houden we de toezicht- en crisisorganisatie geoefend en goed geëquipeerd.

Een hoog niveau van diergezondheid in Nederland hangt nauw samen met de diergezondheidsstatus in andere landen. Als handelsnatie hebben we veel contacten met landen buiten de Europese Unie, waar het diergezondheidsniveau lager is dan in Nederland. Het is dus in het belang van het bedrijfsleven en van de overheid om het risico op insleep van dierziekten te verminderen via het bestrijden van dierziekten aan de bron. Mogelijkheden daartoe zijn 'capacity building' bij handelspartners en het versterken van hun veterinaire infrastructuur, maar ook samenwerking bij bijvoorbeeld het ontwikkelen van vaccins.

Diergezondheid is ook een belangrijke pijler onder de mondiale voedselzekerheid. De kennis van overheid, sectoren en onderzoeksinstituten over diergezondheid, dierenwelzijn en veehouderijsystemen kan een belangrijke bijdrage leveren aan landen om hun voedselproductie zeker te stellen.

Welzijn landbouwhuisdieren

Afgelopen jaren hebben we flinke stappen gezet in het verbeteren van welzijn van landbouwhuisdieren. Zo wordt een groot deel van de varkens niet meer gecastreerd, zijn er regels opgesteld voor het houden van vleeskuikens en ligt er een groeiend aantal producten met het 'Beter Leven'-keurmerk (Dierenbescherming) in de schappen. Ook heeft de sector volop gebruik gemaakt van investerings- en fiscale regelingen (maatlat duurzame veehouderij) die integraal duurzame veehouderijsystemen ondersteunen. Al deze verbeteringen maken dat een groot deel van de acties uit de Nota Dierenwelzijn is gerealiseerd. Er is echter een aantal hardnekkige problemen in de veehouderijketen die het kabinet via het speerpuntenbeleid steviger wil aanpakken. Het gaat dan bijvoorbeeld om een betere naleving van bestaande regelgeving en het verbeteren van transportcondities en het slachttraject (zie hoofdstuk 4).

In de kabinetsvisie Duurzame Veehouderij is aangegeven dat samen met de veehouderijketen wordt gestreefd naar een zorgvuldige en duurzame veehouderij in 2020. Alleen voldoen aan regelgeving en onze inzet in Europa zijn niet voldoende om dat te realiseren. Er is meer nodig om te mogen spreken van goed houderschap en maatschappelijke acceptatie. Kwesties als klauwproblemen, hongergevoel bij zeugen en vleeskuikenouderdieren, ingrepen, osteochondrose, maagzweren en stalbranden passen niet bij een toekomstbestendige veehouderij. Deze kwesties horen thuis op de agenda van de regiegroep Verduurzaming Veehouderij en Agroketens en de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij.

Paarden

Voor het optimaliseren van de paardengezondheid wordt samen met de sector een professionele gezondheidsorganisatie opgebouwd. Dat gebeurt door onder andere samen met de sector uitbraken van een paardenziekte te oefenen en een monitoringsysteem voor paardenziekten te ontwikkelen. Verder wil ik met de sector de financiering van de bestrijding van besmettelijke paardenziekten bespreken en werken aan een sluitende identificatie en registratie. Daarnaast wordt de vaccinontwikkeling voor paardenziekten gestimuleerd en wordt het toepassen van vaccinatie als bestrijdingsinstrument mogelijk gemaakt.

De paardensector heeft op het gebied van paardenwelzijn laten zien dat zij haar verantwoordelijkheid neemt. De professionele sector heeft een "Gids voor Goede Praktijken" samengesteld met daarin praktische richtlijnen voor huisvesting, voeding, beweging, gezondheid en transport. Ik heb er vertrouwen in dat de professionele houderij hiermee het welzijn gaat verbeteren. Het Nederlands Hippisch Kenniscentrum (NHK) krijgt subsidie voor een gerichte communicatiestrategie richting de paardenhouderij. Het NHK zal tevens de "gids" onder de aandacht brengen van de recreatieve en niet aangesloten paardenhouders om zo bij deze houders eveneens het paardenwelzijn te verbeteren.

Gezelschapsdieren

Voor gezelschapsdieren hebben we de laatste jaren vooral gewerkt aan regelgeving voor identificatie en registratie van de hond en het Besluit gezelschapsdieren voor de bedrijfsmatige houders van gezelschapsdieren. Met dit besluit willen we bereiken dat de bedrijfsmatige handel, fok en opvang van gezelschapsdieren verbeterd wordt. Het besluit zal onder meer helpen bij de aanpak van misstanden bij dierenfokkers en van illegale handel in exotische diersoorten. Met regelgeving voor een verplichte identificatie en registratie van honden krijgen we een instrument in handen waarmee handelsstromen en de fokkerij inzichtelijker worden gemaakt en handhaving en opsporing effectiever worden. De komende jaren wordt toegezien op een goede uitvoering en naleving van deze nieuwe wet- en regelgeving.

Andere aandachtspunten voor de komende jaren zijn "fokkerij" en "kennis en kunde": deze komen als speerpunt in hoofdstuk 4 terug.

Voor de gezondheid van de gezelschapsdieren wordt de aandacht vooral gericht op de zoönosen uit het EMZOO-rapport van het RIVM.

Uit het rapport "Ongerief bij gezelschapsdieren" (WUR, 2010) blijkt dat bij het houden van gezelschapsdieren van alle categorieën en soorten vormen van (ernstig) ongerief voorkomen. Ik blijf de houders, dierenartsen en sector en handel faciliteren, zodat zij beter hun verantwoordelijkheden kunnen nemen in het voorkomen en bestrijden van ongerief bij gezelschapsdieren.

Hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren en dieren op publieksboerderijen (kinder- en zorgboerderijen)

Houders van hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren voelen zich in het algemeen zeer betrokken bij de gezondheid en het welzijn van hun dieren. De hobbyhouders, kinder- en zorgboerderijen hebben zich de laatste jaren meer en meer georganiseerd. Daardoor is er al het nodige bereikt op het gebied van informatievoorziening en kennisvergroting om zo de gezondheid en het welzijn te verbeteren. Maar we zijn er nog niet. Het welzijn en de gezondheid kunnen nog steeds beter. Daarom is het vergroten van kennis en kunde een speerpunt voor de komende tijd.

Daarnaast blijft het van belang dat de veehouderijsectoren en hobbydierhouders in gesprek blijven om het onderlinge begrip te verbeteren en om kennis uit te wisselen. Dit zal ik blijven ondersteunen en faciliteren.

Met betrekking tot dierziektebestrijding zal het kabinet het gedifferentieerd diergezondheidsbeleid voortzetten en zich hier ook blijvend hard voor maken in Europees verband via bijvoorbeeld de nieuwe Animal Health Law.

Circussen en dierentuinen

De meningen in de maatschappij over het optreden van wilde dieren in circussen zijn sterk verdeeld. Met onderzoek dat de overheid heeft gefinancierd, hebben we inzicht gekregen in het dierenwelzijn van dieren in het circus. Op basis daarvan zijn afspraken gemaakt met de circussen. Circussen moeten hun eigen protocollen verbeteren en goed naleven. Deze vernieuwde protocollen zullen zorgvuldig worden getoetst. Ook heb ik gesproken met de kritische tegenstanders van wilde dieren in circussen. In de Europese Unie blijft het kabinet pleiten voor minimumvoorwaarden voor circusdieren en voor de mogelijkheid om tot een verbod te komen op het gebruik van dieren die uit het wild worden gehaald. De meeste circussen blijven namelijk niet binnen één land.

Ik heb opdracht gegeven voor onderzoek naar de mogelijkheid om welzijnsindicatoren voor dierentuindieren te ontwikkelen. Op basis van dit onderzoek is ervoor gekozen om bij een beperkt aantal diersoorten in dierentuinen onderzoek te doen naar stereotypieën. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek zal ik bekijken of dit onderzoek een vervolg krijgt. Informatie over stereotypieën kan een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van dierentuinieren. Daarnaast worden de dierentuinen gestimuleerd om mee te werken aan de website van de Dienst Regelingen om de goede praktijkvoorbeelden uit te breiden en zo een betere invulling te geven aan de open normen in het Dierentuinenbesluit.

Dieren in de natuur

In deze nota beperk ik me tot de relatie tussen het natuurbeleid en diergezondheid. De dieren in de natuur genieten een grote vrijheid en kunnen hun natuurlijk gedrag vertonen. Daardoor kun je hun vrijheid kwalificeren als leven in welzijn. Het natuurlijk gedrag wordt immers vaak als referentie genomen om de welzijnsaspecten van gehouden dieren te beoordelen. De menselijke bemoeienis met dieren in de natuur op het gebied van diergezondheid en -welzijn moet zoveel mogelijk worden beperkt. Echter bij sommige dierziekten die verband houden met de gezondheid van mensen of gehouden dieren, is een mate van monitoring onder de natuurdieren van belang.

Dieren in de natuur kunnen een risico vormen voor de insleep of verspreiding van besmettelijke dierziekten of zoönosen bij dieren en mensen. Zo is er bij de wilde vogels een uitgebreide surveillance op vogelgriep en monitoren we wilde zwijnen op klassieke varkenspest en de ziekte van Aujeszky. Bij die monitoring speelt het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) een belangrijke coördinerende rol om bijvoorbeeld onbekende verschijnselen of trends op te pikken uit de natuurdieren. DWHC zal dit werk de komende jaren voortzetten.

Ingrepen

Ingrepen tasten de integriteit van een dier aan. De meeste ingrepen zijn inmiddels verboden. Dat is vastgelegd in de GWWD en krijgt een plaats in het Besluit diergeneeskundigen van de Wet dieren. Enkele ingrepen zijn echter nog toegestaan zoals identificatie-ingrepen, ingrepen om erger dierenleed te voorkomen en noodzakelijke diergeneeskundige ingrepen.

Het kabinetsbeleid blijft om te stoppen met fysieke ingrepen die het gevolg zijn van de wijze van houden. Huisvesting en management moeten zodanig zijn dat ingrepen niet meer nodig zijn. Afgelopen jaren laten de nodige successen zien zoals het op grote schaal niet meer castreren van varkens. Ingrepen die nog wel zijn toegestaan om excessieve pikkerij bij kippen en bijterij bij varkens te voorkomen moeten op termijn uitgefaseerd worden in het kader van de verduurzaming van de veehouderij. Het verwijderen van bijklauwtjes bij honden wordt eveneens verboden en een verbod op het leewieken van vogels is in onderzoek.

Identificatie en Registratie (I&R)

Identificatie en registratie is voor landbouwhuisdieren en paarden van groot belang voor de volksgezondheid en de diergezondheid. Door identificatie en registratie is het mogelijk om dierverplaatsingen goed in beeld te houden en kan er op basis van de informatie snel ingegrepen worden bij calamiteiten. Voor de gezelschapsdieren, denk aan I&R van honden, ligt de grondslag op het gebied van welzijn, vermissing, illegale handel en fokkerij. Na inwerking treden van de I&R plicht voor honden zullen de resultaten van toezicht en opsporing nauwgezet worden gevolgd. Ik zal in overleg met de EU onderzoeken of het "Belgische model" waarbij - in combinatie met I&R - welzijns- en gezondheidseisen bij invoer worden gesteld, in Nederland kan worden ingevoerd.

De identificatie en registratieverplichtingen in Nederland zijn grotendeels gebaseerd op Europese regelgeving. Op het gebied van identificatie van runderen wordt op Europees niveau gewerkt aan een wijzigingsvoorstel. De huidige verplichte identificatie op basis van twee oormerken wordt aangepast waardoor ook andere vormen van identificatie mogelijk worden. De wensen van de gewetensbezwaarders in Nederland zal ik hierbij inbrengen.

Elektronische identificatie lijkt nieuwe perspectieven te geven. Hier zetten we ons in Europees verband voor in, waarbij ook aandacht is voor de fraudegevoeligheid van de identificatie. Door verdere aanscherping van onder andere de identificatie en registratie van honden en paarden moet worden gekomen tot een sluitend systeem waarin de dieren en houders van dieren zijn opgenomen. Zo worden mogelijkheden van fraude verder voorkomen.

Wet dieren

De inwerkingtreding van de Wet dieren is voorzien op 1 januari 2013 (Kamerstuk 31389 nr. 90, 15 juli 2011). Deze wet omvat een samenhangend stelsel van regels over alle aspecten op het gebied van het houden van dieren en het voorkomen van dierenmishandeling. Op deze wet wordt een algemene maatregel van bestuur (AMvB) gebaseerd: het Besluit houders van dieren. Daarin wordt een hoofdstuk opgenomen met algemene regels voor de verzorging en huisvesting van alle dieren. Ook bevat deze AMvB criteria voor diersoorten op de zogenaamde positieflijst. Vooruitlopend hierop treden naar verwachting in 2012 het Besluit gezelschapsdieren en een Besluit identificatie en registratie (I&R) honden in werking. Andere besluiten die gebaseerd zullen zijn op de Wet dieren zijn het Besluit diergeneeskundigen, het Besluit dierlijke producten, het Besluit diergeneesmiddelen, het Besluit diervoeders en het Besluit handhaving Wet dieren.

Hoofdstuk 4: Speerpunten

Om het dierenwelzijn en de diergezondheid te bevorderen en daarmee tegemoet te komen aan het regeerakkoord, richt het kabinet zich in deze periode op negen speerpunten.

Speerpunt 1. Tegengaan van mishandeling en verwaarlozing

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en de Landelijke Inspectiedienst (LID) ontvangen steeds meer meldingen van dierenmishandeling en verwaarlozing. Het gaat zowel om landbouwhuisdieren als gezelschapsdieren. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen mishandeling - waarbij er sprake is van opzet - en verwaarlozing, waarbij sprake kan zijn van onkunde, onwetendheid of onmacht.

Ambitie

Het kabinet vindt dat alle dieren respectvol behandeld moeten worden. Dat betekent ook dat dieren niet mishandeld of verwaarloosd mogen worden.

Mishandeling

Dierenmishandeling moeten we harder aanpakken, onder andere door de inzet van dierenpolitie en zwaardere straffen. We moeten daarbij de pakkans vergroten, hier geldt een nultolerantie.

De Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) heeft naar aanleiding van een oproep van de Tweede Kamer een meldcode dierenmishandeling voor dierenartsen opgesteld. De meldcode dierenmishandeling voor dierenartsen heeft als doel de dierenarts te ondersteunen in het signaleren van dierenmishandeling en dierenartsen te helpen bij het zetten van de juiste stappen na signalering van dierenmishandeling. Deze meldcode maakt dierenartsen ook bewust van het verband tussen dierenmishandeling en ander huiselijk geweld en ondersteunt de dierenarts bij de te zetten stappen in geval van vermoeden van ander huiselijk geweld. Aan mijn collega van VWS zal ik vragen een passage in het basismodel van de meldcode kindermishandeling op te nemen die professionals in de humane sector wijst op de instanties waar zij terecht kunnen indien zij vermoedens hebben van dierenmishandeling.

Verwaarlozing

Bij verwaarlozing is minder sprake van kwade opzet en meer van onkunde, onwetendheid of onmacht. Opvallend is de toename van het aantal zaken, ook in ernst en omvang, van verwaarlozing bij bedrijfsmatige houders van landbouwhuisdieren. Oorzaken zijn mogelijk de verslechterde economische situatie, problemen in de bedrijfsvoering en of psychosociale problemen. Het aantal meldingen bij gezelschapsdieren stabiliseert de laatste drie jaar, maar de werkelijke omvang en mogelijke oorzaken van verwaarlozing zijn niet duidelijk. Het kabinet streeft de komende jaren naar een vermindering van het aantal landbouwbedrijven met structurele dierenwelzijnproblemen, de "aandachtsbedrijven". Dat betekent dat het dierenwelzijn op het bedrijf zodanig is verbeterd dat er geen probleem meer is, dan wel dat het bedrijf is gestopt. Voor gezelschapsdieren wil ik een beter inzicht krijgen in de omvang en oorzaken.

Aanpak

De motieven bij mishandeling en verwaarlozing verschillen, en daarmee de aanpak. Het kabinet staat voor een brede en gedifferentieerde aanpak, van preventie tot sanctionering. De aanpak is, waar nodig en mogelijk, doelgroepgericht met specifieke acties tegen mishandeling of verwaarlozing.

Aan het eind van deze kabinetsperiode zijn 500 agenten bij de dierenpolitie aan het werk. De eerste agenten zijn al in 2011 werkzaam. Zij registreren meldingen en treden strafrechtelijk op. Zij werken daarbij nauw samen met de bestaande inspectiediensten zoals de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en de NVWA. Met deze extra inzet zullen naar verwachting meer mishandelings- en verwaarlozingszaken worden opgepakt. Het in november jl. geopende meldnummer '144 red een dier' draagt daaraan bij. Voor meer details verwijs ik naar de brief over de dierenpolitie van 24 oktober 2011 van de minister van Veiligheid en Justitie (Kamerstuk 29628 nr. 275).

De gevolgen van de introductie van de dierenpolitie en het meldnummer zijn inmiddels goed te merken. In de eerste weken na openstelling van het nummer "144 red een dier" betrof het aantal telefonische meldingen per dag gemiddeld 500 waarvan tussen de 60 en 80 meldingen daadwerkelijk hebben geleid tot het doorzetten van de melding naar de diverse uitvoerende instanties. Inmiddels is het aantal meldingen dat daadwerkelijk opvolging behoeft gestegen tot tussen de 150 en 200 meldingen per dag (20%-25% van de telefonische meldingen bij 144). Rond de 5% hiervan is doorgezet naar de NVWA. Het aantal meldingen dat rechtstreek bij de NVWA binnenkomt is na de komst van 144 niet afgenomen. Dit betekent een lichte stijging van de door de NVWA op te pakken meldingen.

Het aantal dossiers dat in behandeling is genomen ter bestuursrechtelijke afhandeling is flink toegenomen. Over heel 2011 zijn via de LID 45 zaken door Dienst Regelingen (DR) in behandeling genomen terwijl in de eerste maand van 2012 via de dierenpolitie in samenwerking met de LID al 12 zaken door DR in behandeling zijn genomen. De bestuursrechtelijke opvolging kan hierbij variëren van een waarschuwingsbrief tot en met het met spoed weghalen van dieren.

Het kabinet draagt zorg voor een adequate en toereikende opvang van deze dieren. Op dit moment is voldoende capaciteit beschikbaar voor de opvang, mocht hierin echter een tekort dreigen te ontstaan, dan zullen tijdig nieuwe opvanglocaties worden gezocht die voldoen aan de hiervoor gestelde eisen.

Het is op dit moment nog niet mogelijk te melden in hoeveel gevallen er proces-verbaal is opgemaakt door de dierenpolitie. De politie wil dit uiterlijk eind dit jaar mogelijk hebben gemaakt door aanpassing van de registratiesystemen.

In het Besluit houders van dieren onder de Wet Dieren wordt gewerkt aan een specifiek artikel waarin bepaalde handelingen als mishandeling kunnen worden aangewezen. Bijvoorbeeld het schoppen van een dier of het zich ontdoen (dumpen) van een dier. Met enkele algemene verzorgingsnormen wordt voorts ook het verbod op verwaarlozing concreter gemaakt. Dat zorgt ervoor dat ze eenvoudiger aantoonbaar en te vervolgen zijn. De beoogde inwerkingtreding van de Wet Dieren en deze uitvoeringsbepalingen is 1 januari 2013. Per 1 oktober 2011 heeft het Openbaar Ministerie (OM) de strafeisen verzwaaard, zoals beschreven in de brief over de dierenpolitie van 24 oktober 2011 (Kamerstuk 29628 nr. 275). Dit houdt in dat ernstige gevolgen van de mishandeling voor het dier (dood, zwaar letsel) nu gelden als strafverzwaaarde omstandigheid en dat in het strafvorderingsbeleid indicaties zijn opgenomen voor het aanvragen van een reclasseringsrapport (grote maatschappelijke onrust, sadistische inslag bij de dader).

Voor gezelschapsdieren worden de omvang en oorzaken van mishandeling en verwaarlozing verder onderzocht. Ook wil het kabinet de kennis en bewustwording van dierhouders verder verhogen (zie daarvoor speerpunt 8). Vroege signalering van verwaarlozing kan veel problemen bij landbouwhuisdieren voorkomen. Ook kunnen we (potentiële) overtreders hulp bieden als niet opzettelijke verwaarlozing dreigt. Met de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO), erfbetreders (zoals voerleveranciers en dierenartsen) en ketenpartijen wil ik daarom komen tot een afsprakenkader met als doel zo vroeg mogelijk bedrijven te signaleren waar verwaarlozing plaatsvindt, het probleem bespreekbaar te maken en te zoeken naar een structurele oplossing in samenwerking met de ondernemer. Daarnaast wil ik, in vervolg op het project Toekomst¹, maatregelen nemen om de groep veehouders te helpen waar de verwaarlozing samengaat met psychosociale problemen. Ik ga hierover in overleg met mijn collega van VWS.

Speerpunt 2. Verhogen naleving regelgeving dierenwelzijn

Wie dieren houdt, moet zich aan de regels houden die daarvoor zijn opgesteld. Deze regels zijn vastgelegd in en krachtens de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (en vanaf 2013 voor het welzijn in de Wet dieren die dan van kracht is). Daarin staan de basale eisen voor de huisvesting, verzorging, voeding, doden en transport. Voor landbouwhuisdieren zijn deze regels gebaseerd op Europese regelgeving. Voor honden en katten zijn op nationaal niveau regels gesteld in het Honden- en kattenbesluit uit 1999. De Europese Commissie heeft recent

¹ Project Toekomst is een gezamenlijk project van EL&I, VWS, LTO, Vertrouwensloket Preventie Verwaarlozing Landbouwhuisdieren (VL), de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) en de Vereniging GGZ Nederland. Het is gestart in 2008 en loopt tot en met 2011. Het biedt adequate, op de persoon afgestemde hulp op bedrijven waar verwaarlozing voorkomt en de ondernemer in psychische problemen verkeert.

aangegeven sterk te hechten aan initiatieven voor verhoging van de naleving. Ook de rapporten van Alders en Van Doorn onderstrepen het belang van een goede naleving.

De huidige wetgeving wordt soms onbewust, maar helaas ook dikwijls bewust, overtreden. Uit een nalevingonderzoek over 2009 van de NVWA blijkt dat de naleving in verschillende sectoren (kalveren, varkens, legkippen, honden en transport) sterk verbeterd kan² worden. In een viertal onderzochte sectoren was de naleving in 2009 als volgt: 89% in de kalverensector, 64% in de legkippensector, 55% in de varkenssector en 58% bij de bedrijfsmatig gehouden honden³. Daarbij wordt opgemerkt dat elke niet-naleving, waaronder ook administratieve overtredingen, meetelt en leidt tot de score: niet-naleving.

Ambitie

Dit kabinet wil dat regels beter worden nageleefd, vooral op die onderwerpen die de meeste impact hebben op het dierenwelzijn en diergezondheid. Elke sector moet een naleefniveau van ten minste 80% hebben. Een aantal sectoren moet daarvoor nog een flinke inspanning leveren. Op deze sectoren zal de handhaving zich concentreren. Van sectoren waar de naleving al 80% of hoger is, wordt verwacht dat zij zich onverminderd blijven inzetten om de naleving verder te verhogen. Daar waar het niet-naleven leidt tot excessen zullen we nadrukkelijk optreden, zoals ook aangegeven bij speerpunt 1 (tegengaan van mishandeling en verwaarlozing).

Aanpak

De NVWA gaat meer risicogericht handhaven. Daartoe is een nieuwe interventiestrategie ontwikkeld: op basis van een risicoanalyse per sector wordt bepaald welk type instrument het meest effectief ingezet kan en moet worden. Instrumenten zijn bijvoorbeeld het verbeteren van de (handavings)communicatie en vergroten van kennis bij zowel houder als handhaver, gericht toezicht houden, toezichtarrangementen van de sector met de NVWA afstemmen of sanctiemogelijkheden anders inzetten en verbeteren. Bovendien kan met de verbetering en uitbreiding van het bestuursrechtelijke handavingsinstrumentarium het arsenaal aan sanctiemogelijkheden worden vergroot (meer lik op stuk). In eerste instantie concentreert de interventiestrategie zich op die sectoren die de NVWA heeft doorgelicht: varkens, legkippen, honden en kalveren. Zo is gebleken dat bij varkens en legkippen de private ketengarantiesystemen zoals Integrale Ketenbeheersing (IKB) niet altijd conform de wetgeving zijn waardoor veehouders niet goed weten aan welke regels zij zich dienen te houden. Daarom voert de NVWA gesprekken om deze ketengarantiesystemen in overeenstemming te brengen met de wet. Als er geen verschil tussen wetgeving en ketengarantiesystemen meer is, dan zal de onduidelijkheid afnemen en dat zal de naleving ten goede komen. Daarnaast werken het loket van de Dienst Regelingen (DR-loket) en NVWA aan een eenduidige en heldere communicatie richting veehouder en worden controleurs bijgeschoold.

Het is de bedoeling om ook voor vleeskuikens, paarden en runderen en voor het Besluit gezelschapsdieren in 2012 een interventiestrategie te ontwikkelen. Voor transport is een eerste aanzet gemaakt die in 2012 verder zal worden uitgewerkt. Daarnaast zal ook a-select worden gecontroleerd conform de EU-verplichtingen.

Speerpunt 3. Versterken van de positie van de dierenarts

Dit kabinet wil het dierenwelzijn, diergezondheid en de bescherming van de volksgezondheid verbeteren. De dierenarts vervult daarbij een sleutelrol door zijn specifieke kennis en positie in de dierhouderij. Hij zorgt mede voor gezondheid en welzijn van alle dieren. Ook bewaakt hij het publieke belang waar het gaat om dierenwelzijn en -gezondheid, volksgezondheid en voedselveiligheid.

In de praktijk blijkt dat de dierenarts zijn rol in het bewaken van de verschillende belangen niet altijd goed vervult of kan vervullen. Hij moet voortdurend afwegingen maken tussen het

² Hierover heb ik de Tweede Kamer gerapporteerd in de voortgangsrapportage NDW & NAD 2010 die in mei 2011 is verstuurd (Kamerstuk 28286 nr. 507).

³ Overtredingen in deze sector betreffen vooral onduidelijkheid en gebrek aan draagvlak rondom een administratieve verplichting van het HKB '99. Indien gecorrigeerd wordt voor deze administratieve overtredingen komt de naleving op 82%

belang van het dier, zijn eigen belang, het belang van de eigenaar en het algemene publieke belang. Soms staan deze belangen op gespannen voet met elkaar.

De huidige discussie over het antibioticagebruik in de veehouderij vormt de katalysator van een discussie over de positie van de dierenarts. Ook op het gebied van gezelschapsdieren en paarden kunnen de verschillende belangen tegenstrijdig zijn. In het rapport 'Zichtbaar beter' (Raad voor Dieraangelegenheden (RDA), mei 2009) worden een aantal voorbeelden genoemd waaruit blijkt dat de dierenarts soms teveel meegaat in het belang van de eigenaar. In de paardenhouderij bijvoorbeeld zou een dierenarts geen doping of andere verboden diergeneesmiddelen aan paarden mogen toedienen. En een dierenarts in de gezelschapsdierhouderij zou erfelijke gebreken bij honden en katten moeten signaleren en geen medewerking mogen verlenen aan het fokken met dieren met een erfelijk gebrek.

Ambitie

De dierenarts moet zijn afweging tussen de verschillende belangen onafhankelijker kunnen maken. Dierenartsen handelen in principe naar professionele standaarden die de beroepsgroep heeft opgesteld, of ze kunnen onderbouwen waarom ze van de standaard afwijken. Mocht er onvoldoende resultaat worden bereikt, dan zal het kabinet mogelijk aanvullende wettelijke eisen stellen om de professionaliteit van de dierenarts beter te borgen, zoals dat ook in andere vergelijkbare beroepen gebruikelijk is. Denk hierbij aan verplichtingen ten aanzien van na- en bijscholing.

Aanpak

Het handelen van dierenartsen kan invloed hebben op het publieke belang. Daarom is er speciale regelgeving voor dierenartsen: de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde (WUD) en het veterinaire tuchtrecht.

Maar soms bevindt de dierenarts zich in een lastige positie. Dan is extra inzet nodig om zijn/haar onafhankelijkheid en professionaliteit te waarborgen. Daar moet vooral de beroepsgroep zelf voor zorgen. Dat gebeurt ook in andere vergelijkbare beroepen. Daar wordt de professionaliteit ondersteund door bijvoorbeeld een door de sector opgestelde verplichte nascholing en het werken volgens professionele standaarden. Dit soort elementen is tot nu toe niet structureel geregeld in de veterinaire beroepsgroep.

Ik heb in mijn brief aan de Tweede Kamer over antibiotica in de veehouderij (25 november 2011, Kamerstuk 29683 nr. 106) al aangegeven welke acties er ondernomen worden om de onafhankelijkheid en professionaliteit van de dierenarts specifiek ten aanzien van voorschrijven van antibiotica beter te waarborgen. Zo zal de in die brief beschreven 1 op 1 relatie in combinatie met het voor de veehouder verplichte bedrijfsgezondheidsplan er voor zorgen dat de dierenarts beter is staat is goed veterinaair advies te geven en zorgvuldig voor te schrijven. Deze specifiek voor antibiotica genomen maatregelen zullen de positie van de dierenarts ten algemene ondersteunen.

Daarbij ontwikkelt de KNMvD een privaat kwaliteitssysteem waarin onder andere nascholing, intervisie en het ontwikkelen van professionele standaarden voor de goede veterinaire praktijk zijn opgenomen. Deze standaarden maken transparant wat de houder en overheid van een dierenarts kunnen verwachten. Daarnaast kunnen deze standaarden een steun in de rug zijn voor dierenartsen die zich onder druk gezet voelen door de houder van dieren. Belangrijke randvoorwaarde is dat de standaarden zoveel mogelijk wetenschappelijk onderbouwd zijn en de beroepsgroep kan aantonen dat een bepaalde standaard voldoende draagvlak heeft in de beroepsgroep. Op dit moment zijn er al standaarden voor het voorschrijven van antibiotica, de zogenoemde formularia. In de brief over het antibioticabeleid ga ik ook specifiek in op de rol van deze formularia. Om te zorgen dat de formularia meer sturend worden in het voorschrijfgedrag van dierenartsen zal de NVWA deze formularia gaan betrekken in het toezicht op dierenartsen.

Naast deze formularia gaat de KNMvD nu ook standaarden maken voor andere onderwerpen dan antibiotica. Ik verwacht dat deze standaarden een belangrijke bijdrage zullen leveren aan de verbetering van de positie van de dierenarts in bredere zin en aan verbetering van de kwaliteit van de diergeneeskunde. Daarom wordt de KNMvD ondersteund met een startsubsidie voor de ontwikkeling van deze standaarden. Uiteraard volg ik de

professionalisering van de beroepsgroep op de voet: in 2014 zal er voor alle diergroepen - in de veehouderij, gezelschapsdieren en paarden - een set standaarden ontwikkeld zijn.

Naast deze activiteiten zal ook het overheidstoezicht op dierenartsen bijdragen aan verbeteringen van de positie van de dierenarts. In het toezicht zullen een aantal zaken aangepast worden. De NVWA zal ook op andere terreinen dan het voorschrijven van antibiotica in haar toezicht gebruik gaan maken van de door de beroepsgroep ontwikkelde standaarden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan door de beroepsgroep ontwikkelde standaarden voor de veterinaire zorg bij de fokkerij van honden. Een dierenarts houdt natuurlijk de professionele vrijheid om, indien veterinair noodzakelijk, af te wijken van een professionele standaard. Afwijking van een professionele standaard kan voor de NVWA echter ook aanleiding zijn om een zaak aan de tuchtrechter voor te leggen. Ik verwacht dat ook de tuchtrechter in zijn beoordeling gebruik zal maken van deze door de beroepsgroep opgestelde standaarden.

Verder zal ik naar voorbeeld van de manier van handhaving door de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) inzetten op invoering van bestuursrechtelijke maatregelen voor handhaving van diergeneeskundig handelen door de NVWA. De Wet dieren, die in 2013 in werking treedt, biedt daar mogelijkheden voor.

De meerwaarde van de dierenarts op het gebied van dierenwelzijn, diergezondheid en de bescherming van de volksgezondheid komt pas goed tot zijn recht als alle belanghebbenden hem die onafhankelijke rol ook geven. Het kabinet verwacht dan ook van de verschillende diersectoren dat ze in hun eigen richtlijnen of kwaliteitseisen (IKB, fokkerijstandaarden, kwaliteitseisen kennelhouders), voorwaarden stellen zodat de dierenarts zijn rol goed kan vervullen.

Speerpunt 4. Aanpakken van misstanden in de fokkerij

Dieren worden gefokt omdat we bepaalde erfelijke eigenschappen willen doorgeven aan de volgende generatie. Selectie door de mens vindt plaats voor bijvoorbeeld een grotere eier- of melkproductie, snelle groei bij varkens en kippen of uiterlijke en gedragskenmerken bij gezelschapsdieren. Soms worden daarbij ongewenste eigenschappen doorgegeven of treden ongewenste bijeffecten op. Voorbeelden zijn verminderde mobiliteit bij vleespluimvee als gevolg van te snelle groei en ademhalingsproblemen bij kortschedelige katten- en hondenrassen.

Ik zie deze ongewenste erfelijke gebreken als misstanden van de fokkerij: ze betekenen immers een slechter dierenwelzijn en diergezondheid.

Ambitie

Het kabinet streeft naar een maatschappelijk geaccepteerde fokkerij, waarbij excessen worden aangepakt en nadelige welzijns- en gezondheidseffecten als gevolg van fokkerij zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Houders en fokkers van dieren moeten zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid voor het welzijn en de gezondheid van hun dieren. De sector moet met concrete acties laten zien dat het ze menens is.

Aanpak

Op 27 september 2011 is de kabinetsvisie op de fokkerij aan de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstuk 28286 nr. 525). Deze visie is geschreven naar aanleiding van het rapport 'Fokkerij en voortplantingstechnieken' (RDA, 2011). Willen we een maatschappelijk geaccepteerde fokkerij bereiken, dan is het van belang dat alle betrokken partijen opereren binnen de in het rapport genoemde vier kaders. Daarbij dienen behoud van vitaliteit en fysieke gezondheid, soorteigen gedrag en mentale gezondheid, integriteit en genetische diversiteit de uitgangspunten te zijn.

Om de houders en de sectoren daarbij te ondersteunen, stelt de overheid randvoorwaarden en kaders. Voorbeelden zijn het Fokkerijbesluit, het op handen zijnde Besluit gezelschapsdieren en het Besluit I&R hond en paard. Het kabinet helpt houders/fokkers, sectoren en dierenartsen tevens op het gebied van kennisontwikkeling en kennisverspreiding en stimuleer innovatieve ideeën. Daarnaast vraag ik de fokkerijorganisaties om hun fokdoelen transparant te maken. Zij kunnen hiervoor bijvoorbeeld gebruik maken van het in het hiervoor genoemde rapport vermelde afwegingsmodel. Met betrokken partijen zal ik in gesprek gaan over de wijze waarop

zij invulling geven aan hun verantwoordelijkheid voor het terugdringen van misstanden in de fokkerij.

Gezelschapsdieren

Met betrokken organisaties als de KNMvD, Dierenbescherming en de Raad van Beheer op Kynologisch gebied heb ik gesprekken gevoerd over de manier waarop we met gezelschapsdieren omgaan. De organisaties delen mijn zorgen over de fokkerij van gezelschapsdieren, zoals de ademhalingsproblemen bij kortschedelige katten- en hondenrassen en de ziekte syringomyelie bij de Cavelier King Charles Spaniël. De aandacht van deze organisaties gaat nu vooral uit naar de hondenfokkerij. Het algemene beeld is dat het alleen via samenwerking van diverse partijen (bijvoorbeeld de Raad van Beheer op Kynologisch gebied, de dierenartsen en de overheid) mogelijk is om tot een vermindering van de problemen te komen. Mijn bijdrage is in elk geval subsidie voor voorlichting over erfelijke gebreken en financiering van onderzoek naar inteeltwaarden van bepaalde populaties hondenrassen. Daarnaast zal ik jaarlijks onderzoek laten verrichten naar welzijns- en gezondheidsproblemen door erfelijke gebreken bij twee dierrassen. In het voorjaar van 2012 zal in overleg met betrokken partijen uit de sector worden vastgesteld welke rassen als eerste onderzocht zullen gaan worden.

Landbouwhuisdieren

De onlangs opgerichte 'Initiatiefgroep Duurzame Fokkerij' signaleert zorgen en vraagstukken van maatschappij en sector en denkt mee over oplossingen. Deze groep bestaat uit de fokkerijsectoren van de landbouwhuisdieren en het ministerie van EL&I. De initiatiefgroep heeft een aantal ambities opgesteld die met voorrang door de sectoren worden opgepakt. Ten eerste wordt het ethisch afwegingskader van de fokkerijsector transparant gemaakt conform het advies van de Raad voor Dier Aangelegenheden (rapport 'Fokkerij en voortplantingstechnieken', 2011). Ten tweede ontwikkelt de fokkerijsector een datasysteem waarbij gegevens van dieren uit de houderij snel teruggekoppeld worden naar de fokkerij. Ten derde onderzoekt zij welke eisen de nieuwe en innovatieve houderijsystemen stellen aan dieren.

Ik roep de fokkerijsector op om de komende jaren een stevige inzet te leveren in de beweging naar een duurzame veehouderij. Binnen de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (UDV) en binnen de Topsector Agro&Food zien we mooie initiatieven die hier een bijdrage aan kunnen leveren. Zo wordt er gewerkt aan gerichte innovatieprogramma's in de fokkerij. Deze kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe rassen, bijvoorbeeld vleespluimvee met een genormaliseerd aandeel borstvees, geen hongergevoel bij vleeskuikenouderdieren en zeugen en aanpassingen in fokkerijprogramma's richting minder 'surplusdieren'. Het ontwikkelen en innoveren van nieuw uitgangsmateriaal is echter niet voldoende. Deze dieren zullen uiteindelijk ook moeten worden ingezet in de veehouderij. Ik roep de andere ketenschakels op om hierin ook verantwoordelijkheid te nemen, ook als de inzet van deze rassen vraagt om een nieuwe manier van veehouden.

Speerpunt 5. Vaccinatie bij dierziekte-uitbraken

De maatschappij heeft grote weerstand tegen het grootschalig doden van gezonde dieren bij een dierziekte-uitbraak. Sinds de uitbraken van Klassieke varkenspest (KVP) in 1997, en met name sinds de uitbraak van Mond- en klauwzeer (MKZ) in 2001 en Aviaire influenza (AI) in 2003 hanteren we de Nederlandse beleidslijn om zo min mogelijk onbesmette (gezonde) dieren te doden bij uitbraken van bestrijdingsplichtige dierziekten (zie brief van 15 juli 2011 Kamerstuk 29683 nr. 103). Het alternatief voor het doden van gezonde dieren bij een dierziekte-uitbraak is beschermende noodvaccinatie.

Ambitie

Doel is dat noodvaccinatie als strategie in de dierziektebestrijding algemeen geaccepteerd wordt, net als de producten van gevaccineerde dieren. Hierdoor worden er minder dieren bij een dierziekte-uitbraak gedood.

Aanpak

De aanpak van het kabinet richt zich op het (in EU-verband) geaccepteerd krijgen van beschermende noodvaccinatie, de afzet van producten en de ontwikkeling van vaccins.

Beschermende noodvaccinatie

Bij noodvaccinatie worden dieren gevaccineerd waardoor ze zijn beschermd tegen infectie. Ze hoeven dan niet meer op grote schaal te worden gedood om de ziekte-uitbraak in te dammen. Dit past bij het streven naar een duurzame veehouderij. Voor KVP, MKZ en AI is noodvaccinatie mogelijk gemaakt in de EU-regelgeving. Voor MKZ en KVP is dit verwerkt in de nationale beleidsdraaiboeken. Voor AI nog niet, want er is nog geen praktisch toepasbaar vaccin voorhanden.

De internationale markten hebben noodvaccinatie echter als bestrijdingsinstrument nog onvoldoende geaccepteerd. Het kabinet zal daarom nationaal, binnen de EU en mondiaal (binnen de wereldorganisatie voor diergezondheid OIE) vasthouden aan het pleidooi om noodvaccinatie als bestrijdingsstrategie voor dierziekten geaccepteerd te krijgen. Zo streven we ernaar dat in de nieuwe Europese diergezondheidswetgeving, de 'Animal Health Law' (AHL) die in 2013 gereed moet zijn, beschermende noodvaccinatie als bestrijdingsstrategie wordt opgenomen. Ook overleg ik met mijn handelspartners binnen de Europese Unie om de aanpak van noodvaccinatie met elkaar af te stemmen.

De afzet van producten

De EU stelt eisen aan de afzet van producten van gevaccineerde dieren. Derde landen sluiten vaak hun grenzen voor deze producten. Noodvaccinatie leidt daarom voor de verschillende veehouderijsectoren mogelijk tot problemen met de (internationale) afzet van deze producten en dieren. Daarom zal ik mij ook internationaal inzetten voor een grotere acceptatie van noodvaccinatie en het open houden van markten.

Noodvaccinatie maakt onderdeel uit van een maatschappelijk verantwoorde veehouderij. Daar horen ook de financiële risico's van het ondernemerschap bij. Er is al veel energie gestoken in het zoeken naar een oplossing voor deze afzetschade, maar passende oplossingen zijn nog niet gevonden. Ik verwacht van de sector, waaronder veehouders, verwerkers en de retail dat zij hun verantwoordelijkheid nemen en daag ze uit om innovatieve private risicobeheerinstrumenten te ontwikkelen. Daarnaast verwacht ik van de sector dat zij bij hun Europese en internationale handelscontacten noodvaccinatie als bestrijdingsstrategie geaccepteerd krijgen om zo de handelsbelemmeringen en imagoschade te verminderen.

In de Europese Bestrijdingsrichtlijnen voor MKZ, KVP en AI zijn de bovengenoemde eisen voor handel in producten van gevaccineerde dieren opgenomen. Vergeleken met andere bestrijdingsstrategieën zoals preventief ruimen, zijn voor 'noodvaccinatie voor het leven' zwaardere voorwaarden opgelegd voor de handel en is ook de periode tot herverkrijgen van de vrijstatus (vrij van ziekte) langer. Bij de uitwerking van de nieuwe Europese diergezondheidswetgeving zal ik aandringen op het heroverwegen van deze eisen voor de afzet van de producten van gevaccineerde dieren. Indien nodig zal ik dit aspect ook agenderen bij de OIE.

Vaccins

Rond de beschikbaarheid van vaccins en de bijbehorende diagnostiek is nog veel werk te verzetten. Voor MKZ, KVP en diverse andere besmettelijke dierziekten zoals West Nile Fever zijn goede vaccins beschikbaar. Ook worden de beschikbare vaccins en diagnostische middelen steeds verbeterd. Zo wordt voor AI bijvoorbeeld vaccins ontwikkeld die effectiever en gemakkelijker toepasbaar zijn dan de huidige vaccins, zodat ze ook als noodvaccinatie gebruikt kunnen worden. Voor een aantal besmettelijke dierziekten zoals Afrikaanse varkenspest, Rift Valley Fever en Afrikaanse paardenpest zijn nog geen toegelaten vaccins beschikbaar. Aan vaccins tegen Afrikaanse paardenpest wordt momenteel hard gewerkt. Het kabinet blijft de ontwikkelingen van nieuwe vaccins stimuleren.

Dit soort onderzoek wordt door EL&I uitgevoerd binnen de wettelijke onderzoekstaken (WOT).

Daarnaast investeren we, in het kader van de topsector Lifesciences & Health, ook in kennisontwikkeling voor het ontwikkelen van vaccins tegen zoönosen bij landbouwhuisdieren. Dit om de risico's voor de volksgezondheid te verkleinen. Hiervoor is een bedrag van 17 miljoen euro gereserveerd, dat deels wordt besteed aan een vaccinontwikkelingsprogramma van 12 miljoen euro; 5 miljoen euro wordt geïnvesteerd in de bouw van een voor dit type onderzoek geschikte nationale onderzoeksfaciliteit bij het Centraal Veterinair Instituut (CVI) in

Lelystad. In de bouw van dit laboratorium investeren ook de farmaceutische industrie en de provincie Flevoland.

Speerpunt 6. Verbeteren van transportcondities

Dieren mogen vervoerd worden, maar dan wel op een verantwoorde en diervriendelijke wijze én volgens de regels. Het welzijn van dieren tijdens transport blijft een maatschappelijk en politiek onderwerp dat regelmatig terugkeert.

Ambitie

Dit kabinet wil dat het welzijn van dieren tijdens transport in de komende jaren zowel op Europees als nationaal niveau verbetert binnen de kaders van de Europese regelgeving. Daarbij is mijn uitgangspunt dat veehouders en transporteurs verantwoordelijk zijn en blijven voor het vervoer van hun dieren en voor de naleving van de geldende regels.

Aanpak

Ik zal de sector dan ook blijven aanspreken op de eigen verantwoordelijkheid. De sector zal zelf moeten aangeven of en zo ja op welke wijze het Quality system Lifestock Logistics – kortweg QLL-kwaliteitssysteem - hierin een rol speelt. In het voorjaar van 2012 zal ik het QLL-systeem nogmaals op basis van een audit beoordelen. De resultaten daarvan bepalen mijn oordeel over het verruimen dan wel (gedeeltelijk) intrekken van de toezichtmodaliteiten voor de deelnemers aan QLL.

In het kader van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (UDV) is de ambitie uitgesproken om in ketenverband vijf concepten voor diertransport te ontwikkelen. Daarin staat centraal dat dieren gezond en fit op de plaats van bestemming komen (dierenwelzijn) en er aandacht is voor minimale veterinaire risico's, minimaal energieverbruik en goede maatschappelijke acceptatie.

In EU-verband

Transport van dieren gebeurt door heel Europa. Daarom zijn ook op Europees niveau afspraken gemaakt. De Europese Commissie heeft in november 2011 op basis van een evaluatierapport⁴ geconcludeerd dat er meer verbetering te verwachten is van gidsen voor goede praktijken en verbeterde handhaving dan van een herziening van de Transportverordening (EG nr. 1/2005). Ik zal mij echter samen met andere lidstaten inzetten om ten algemene de transportcondities te verbeteren en de Transportverordening op die onderdelen die aantoonbaar slecht zijn of onacceptabel ongerief met zich meebrengen, aan te laten passen. Voorbeelden van onderdelen zijn: stahoogte, klimaatbeheersing en transporttijden. Bij deze inzet hoort ook de beperking van de transportduur voor slachtdieren tot maximaal 8 uur.

De Europese Commissie is het met Nederland eens dat er veel te winnen valt op het gebied van handhaving en nadere concretisering van doelvoorschriften. Daarom overweegt de Europese Commissie uitvoeringsmaatregelen rondom het navigatiesysteem en wil ze ook via uitvoeringsmaatregelen verdere harmonisatie van controles doorvoeren. Mede op aandringen van een aantal lidstaten, waaronder Nederland, wil de Europese Commissie ook richtsnoeren opstellen waarin normen worden geconcretiseerd. Dit voorkomt dat landen elk een eigen interpretatie geven en voorkomt ongelijkheid en onduidelijkheid. Gelijke interpretatie verhoogt de naleving in de verschillende lidstaten. Verder wordt onderzoek gestart naar het welzijn van vis tijdens transport.

Nationaal

Dit kabinet vindt het niet wenselijk om extra nationale eisen te stellen bovenop de Transportverordening. Dit in verband met het 'level playing field'. Doel is om de naleving van de bestaande transportregelgeving te verhogen. Doelvoorschriften die leiden tot problemen in de uitvoering moeten daarom worden geconcretiseerd zodat ze inzetbaar zijn – en ingezet worden – bij de handhaving. Tot dergelijke doelvoorschriften behoren in elk geval beladingsgraad en stahoogte. Als de voorschriften concreter worden gemaakt ontstaat

⁴ Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over de gevolgen van verordening (EG 1/2005), inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer; COM(2011) 700 DEFINTIEF, 10 november 2011

duidelijkheid en zo min mogelijk ruimte voor eigen interpretatie door de sector. Een deel van de sector verzoekt hier dan ook zelf om.

Daarnaast zal het toezicht efficiënter en effectiever worden uitgevoerd door meer risicogebaseerd en bedrijfsmatig te werken. Dat betekent naast toezicht op transporten onderweg ook gedetailleerde controles op bedrijfsniveau. Om dit te bereiken zal in 2012 een pilot worden uitgevoerd met audits van minimaal vijf bedrijven door gespecialiseerde NVWA-medewerkers. Daartoe krijgt een aantal medewerkers een aanvullende opleiding. In de jaren erna kan deze aanpak, afhankelijk van de resultaten van de pilot, eventueel breder worden uitgerold. Hierbij schenken we heel specifiek aandacht aan de naleving van die onderdelen die welzijnstechnisch het meeste gewicht in de schaal leggen. Te denken valt dan aan aan voldoen aan de rij- en rusttijden, belading en stahoogte. Het geïntegreerd controleren van tachograafgegevens, GPS- en temperatuurdatta en reisdocumenten (waaronder het reisjournaal) levert waardevolle informatie op over de naleving ervan. De toezichtscapaciteit voor transport zal bovendien in 2012 en 2013 met 10% worden uitgebreid. Ook wil ik de al opgestarte samenwerking met andere lidstaten intensiveren omdat blijkt dat daardoor de pakkans aanzienlijk vergroot kan worden.

Verder zullen 'Critical Control Points' (CCP) worden vastgesteld. Wageningen-UR is gevraagd de kritische factoren tijdens het hele traject, vanaf het primaire bedrijf tot en met het doden, in beeld te brengen. Met deze gegevens kunnen we een monitoringsprocedure ontwikkelen en beoordelen of, waar en welke welzijnsverbeteringen in de hele keten noodzakelijk zijn. Het daadwerkelijk tot stand komen van bepaalde welzijnsverbeteringen hangt ook af van de bereidheid van alle partijen in de hele keten om hun verantwoordelijkheid te nemen. Aansluiting bij al bestaande keurmerken zoals het 'Beter Leven' keurmerk van de Dierenbescherming kan een positieve werking hebben.

In 2007 is de Transportverordening op het onderdeel transportwaardigheid aangescherpt. Dieren die niet transportwaardig zijn, mogen niet worden vervoerd. Deze dieren moeten worden gedood op het primaire bedrijf. Hierop wordt terug gekomen in het volgende speerpunt.

Speerpunt 7. Verbeteren van het slachtraject: van boerderij tot en met slachthuis.

Het doden van landbouwhuisdieren kan gepaard gaan met aanzienlijke angst, stress en pijn. Om het welzijn van de dieren bij het dodingsproces te waarborgen zijn regels vastgelegd in het Besluit doden van dieren. Deze regels zijn gebaseerd op Europese regelgeving. Per 1 januari 2013 maakt de huidige richtlijn plaats voor de al enige tijd geleden vastgestelde verordening EU nr. 1099/2009. Deze legt expliciet de verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven en verplicht deze om de beheersing van het proces van doden en bedwelmen inzichtelijk te maken. Het doden van dieren gebeurt meestal in het slachthuis. Dieren die niet transportwaardig zijn, en dus niet vervoerd mogen worden, moeten worden gedood op het primaire bedrijf.

Ambitie

Onvermijdelijk komt op een zeker moment een einde aan het leven van een dier. Ook in het gehele slachtraject moet de welzijnsaantasting voor het dier zo beperkt mogelijk zijn. Ik wil dat slachtdieren vanaf het moment van opladen op het primaire bedrijf tot en met het bedwelmen en doden op het slachthuis zo min mogelijk angst, pijn en stress ervaren. Daarvoor moeten de 'Critical Control Points' (CCP) inzichtelijk zijn en moeten ze onderdeel uitmaken van de afspraken die de keten maakt over het traject 'van stal tot dood'.

Aanpak

Zoals al aangegeven in het speerpunt transport, heb ik Wageningen-UR daarom opdracht gegeven om de kritische factoren tijdens dit hele traject in beeld te brengen om zo te kunnen beoordelen of, waar en welke welzijnsverbeteringen noodzakelijk zijn. Het onderzoek gaat over landbouwhuisdieren die in Nederland worden geslacht. Ik verwacht dat verbetering van het gehele proces voorafgaand aan het moment van doden (laatste fase primaire bedrijf, transport en slachthuis) voor dier én producent winst oplevert. Hoe minder stress tijdens deze fase, hoe beter de kwaliteit van het eindproduct. Gedrag, kennis en kunde van personeel en transporteur (vangen van dieren, wijze van in- en uitladen) zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. De eerste tussenrapportage wordt in de eerste helft van 2012 verwacht. De resultaten zullen met

de sector en ketenpartijen worden besproken. Zij zijn als eerste aan zet om daar waar nodig verbeteringen aan te brengen. In 2013 wordt het onderzoek afgerond.

Het diervriendelijk doden van landbouwhuisdieren is een taak van slachthuizen, die om grote zorgvuldigheid vraagt. Zoals ook aangegeven in mijn brief aan de Tweede Kamer n.a.v. Vanthemsche II (5 september 2011 Kamerstuk 26991 nr. 321) zal strikter toezicht worden gehouden. Het toezicht zal anders, meer risicogebaseerd worden ingericht en de aandacht zal voor een deel verschuiven van grote slachthuizen naar middelgrote en kleine slachthuizen. Ook zullen de controles vaker onaangekondigd worden uitgevoerd.

Ook is onderzoek gedaan naar de behandeling van varkens op het slachthuis: vanaf het moment van afladen tot en met het moment van doden. Het rapport is bijna afgerond en zal inzicht geven waar welke welzijnsverbeteringen te realiseren zijn. De eerste signalen lijken te wijzen op verbetermogelijkheden met betrekking tot het hanteren van de dieren in alle schakels op het slachthuis: bij het afladen, bijeendrijven, opvangen, mengen van groepen en het drijven naar de bedwelmingsbox. Ik zal hierover met de slachterijen afspraken maken binnen de regelstellende kaders.

Bedwelmings- en dodingsmethoden

Ik zal zorgen voor de implementatie van de verbeterde bedwelmings- en dodingsmethoden die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld en waarvan wetenschappelijk is aangetoond dat zij de dieren op een welzijnsvriendelijkere wijze doden dan het geval was. Het gaat om nieuwe en verbeterde apparaten voor meerval, paling en pluimvee. Met de pluimveesector heb ik al afgesproken dat zij het huidige waterbad voor vleeskuikens in Nederland per 1 september 2012 gaat uitfasen. In de EU vindt naar aanleiding van de in Nederland ontwikkelde head-only methode voor elektrische bedwelming voor pluimvee nu een discussie plaats over de effectiviteit van waterbadbedwelming bij vleeskuikens. Nederland bepleit in de EU het uitfasen van de waterbadmethode voor het bedwelmen van vleeskuikens en vervanging door diervriendelijker en betere methoden. De bedwelming van paling voorafgaand aan het doden zal ik in nationale regels verplicht stellen.

Wrakke dieren

Het doden van wrakke dieren op het primaire bedrijf blijft een aandachtspunt. Strikte naleving van de transportverordening op het punt van transportwaardigheid in combinatie met een strenge controle op de plaats van bestemming zal ervoor zorgen dat wrakke dieren vaker op het primaire bedrijf zullen worden gedood. Dat moet gebeuren op een verantwoorde, welzijnsvriendelijke wijze. Dat is de verantwoordelijkheid van de veehouder. Hij draagt zorg voor het welzijn van zijn dieren, ook als ze wrak zijn of geëuthanaseerd moeten worden. Dat hoort bij een fatsoenlijke omgang met dieren. Dat hieraan kosten zijn verbonden is duidelijk, maar ook inherent aan het voeren van een bedrijf.

In overleg met de diverse sectoren is duidelijk geworden dat vooral voor de kleinere diersoorten behoefte is aan een goede, eenvoudige en door de boer toe te passen dodingsmethode. Voor de grotere diersoorten zoals runderen heeft de sector aangegeven dat hiervoor de dierenarts moet worden ingezet. Wageningen-UR heeft geïnventariseerd welke dodingsmethoden toegepast kunnen worden. Op basis van de Wet dieren zal ik de randvoorwaarden hiervoor nader uitwerken. Daarnaast zal de NVWA de instructies van transportwaardigheid zo veel mogelijk concretiseren en deze ook communiceren naar de stakeholders, opdat een veehouder beter toegerust kan beslissen of een dier al dan niet transportwaardig is. Ook zal de NVWA tijdens inspecties op het primaire bedrijf extra aandacht schenken aan het voorkomen van het transport van niet transportwaardige dieren. Dieren worden regelmatig aangevoerd en afgeladen op slachterijen in afwezigheid van de dierenarts van de NVWA. Daarmee kan minder makkelijk de transportwaardigheid van dieren worden vastgesteld. Bedrijven die bij herhaling de regels niet voldoende naleven zal ik verplichten het afladen van de aangevoerde dieren op het slachthuis op een bepaald tijdstip te doen in aanwezigheid van een NVWA dierenarts. Daarnaast ga ik door met het bestuurlijk beboeten van transporteurs en veehouders die wrak vee (laten) vervoeren en bezie ik de mogelijkheden voor het beboeten van slachthuizen die bij voortduring wrak vee laten aanvoeren door transporteurs zonder maatregelen hiertegen te nemen. In de toegezegde brief over 'wrak vee op het erf' zal ik nader ingaan op dit onderwerp.

Speerpunt 8. Vergroten van kennis en kunde bij houders

Het houden van dieren is een vak apart en vraagt om gedegen kennis en kunde over hoe het dier te huisvesten, te verzorgen en op te voeden. Dit geldt voor professionele én niet-professionele houders van dieren. Niet voor niets is in het Besluit welzijn productiedieren opgenomen dat dieren verzorgd moeten worden door een voldoende aantal personen dat beschikt over de nodige kennis en vaardigheden en vakbekwaam is. Het Honden- en kattenbesluit 1999 vereist een bewijs van vakbekwaamheid van beheerders. Voor dierhouders die beroepshalve dieren houden, zijn er dus vereisten. Maar ook voor particulieren is het belangrijk dat zij zich verdiepen in de zorg voor hun dieren.

Bij gezelschapsdieren, hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren en paarden worden problemen met welzijn en gezondheid in de meeste gevallen veroorzaakt door te weinig of verkeerde kennis van wat deze dieren specifiek nodig hebben. Veel dieren ondervinden daardoor in meer- of mindere mate ongerief. Veel katten zijn bijvoorbeeld te dik. Dit vergroot de kans op medische aandoeningen en dus ongerief voor de kat. Mensen weten vaak niet dat hun kat te dik is, waarom hun kat te dik is, wat de gevolgen zijn en wat ze eraan kunnen doen. Dierhouders denken vaak dat ze voldoende kennis hebben, maar de praktijk wijst uit dat het niet altijd de juiste kennis is.

Sociale dieren als papegaaien en konijnen worden bijvoorbeeld solitair gehouden of dieren krijgen verkeerde voeding met alle schadelijke gevolgen van dien. In veel gevallen zijn de houders zelf van mening dat zij voldoende weten, en hebben zij veelal de beste bedoelingen. Deze houders gaan daardoor vaak niet of niet tijdig op zoek naar informatie.

De voornaamste kennisbronnen voor niet-professionele gezelschapsdierenhouders zijn internet, dierenpeciaalzaken en deskundigen, zoals dierenartsen. Veel informatie is al beschikbaar, bijvoorbeeld via het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren (LICG). Voor de hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren is met steun van de overheid het Kennisnetwerk Levende Have opgestart, dat met de gelijknamige website informatie verstrekt en (toekomstige) houders van deze dieren met elkaar in contact brengt. De website van het Nederlands Hippisch Kenniscentrum (HKC) geeft relevante informatie over paarden. Het Consumentenplatform heeft een onderzoek laten doen onder dierhouders. Het blijkt dat 24% van de geïnterviewden het LICG als betrouwbare kennisbron kent.

Ambitie

Dit kabinet wil dat (toekomstige) dierhouders zich bewust zijn van de consequenties en verantwoordelijkheden van het houden van dieren en zich hier ook naar gedragen. Mensen die dieren kopen en houden, moeten beschikken over de basale kennis en kunde om dieren verantwoord te kunnen houden. Ze moeten daarvoor gemakkelijk aan informatie kunnen komen en ze moeten het ook normaal vinden om informatie over hun dieren in te winnen.

Aanpak

In het beleid voor de komende jaren zal de nadruk liggen op gedragsverandering van houders door hen – op de cruciale momenten en op voldoende indringende wijze – de nodige informatie aan te reiken.

Met de verschillende sectoren zal worden overlegd hoe we dierhouders van kennis kunnen voorzien of ze kunnen worden geholpen om informatiebronnen sneller te vinden. Voorlichting is belangrijk, vooral aan de niet-professionele houders van dieren.

Naast de eigen verantwoordelijkheid van de houder heeft de verkopende partij een belangrijke rol. Ook dierenartsen kunnen houders kennis bijbrengen. In het Besluit gezelschapsdieren is een verplichting opgenomen voor handelaren om voorlichting te geven om de diereigenaar in staat te stellen het dier zo goed mogelijk te verzorgen.

Ook professionele houders hebben baat bij het verhogen van hun kennis en kunde. Zij maken daarbij gebruik van het (groene) onderwijs, collega's en vakbladen, de verschillende adviseurs van het bedrijf en de dierenarts. De groene en veterinaire onderwijs- en onderzoeksinstellingen vervullen een spilfunctie omdat velen daar een opleiding volgen en omdat gebruik wordt gemaakt van informatie uit onderzoeken. Het is in eerste instantie aan de kennisinstellingen om professionals op te leiden en hierover afstemming te zoeken met het bedrijfsleven. Dat gebeurt ook. Ik ondersteun hen met diverse regelingen – zoals Kennis en

Innovatie Groen Onderwijs (KIGO) en demonstratieprojecten en met financiering van kennisnetwerken.

Daarnaast kan in enkele gevallen regelgeving verplichten tot het volgen van een cursus. Zo moeten nieuwe vleeskuikenhouders een cursus 'Welzijn van vleeskuikens' volgen.

Speerpunt 9. Monitoren van dierenwelzijn en diergezondheid op het bedrijf

Het welzijn en de gezondheid van dieren valt of staat met een goede omgang en verzorging door de veehouder. Maar de ideeën en meningen over wat goed is verschillen. Emoties voeren al snel de boventoon. Daarom is het belangrijk dat we het dierenwelzijn op een bedrijf op een objectieve manier kunnen monitoren. En wie kan beter 'vertellen' hoe het gesteld is met zijn welzijn en gezondheid dan het dier zelf? Door het toepassen van een methode waarmee welzijn en gezondheid afgelezen worden aan het dier en zijn omgeving (monitoren) krijgt een individuele dierhouder zicht op de sterke en zwakke kanten op zijn bedrijf en een concreet handvat om dierenwelzijn en diergezondheid te verbeteren. Naast bijsturing aan de hand van deze informatie kan er ook beter gecommuniceerd worden over het dierenwelzijn en diergezondheid op zowel het bedrijfs- als het ketenniveau (bijvoorbeeld via een dierenwelzijnslabel zoals het 'Beter Leven'-keurmerk van de Dierenbescherming).

Ambitie

Het is de ambitie dat er aan het eind van deze kabinetsperiode voor de grote diersectoren een praktijkrijpe monitor is ontwikkeld en getest waarmee dierenwelzijn en diergezondheid kan worden gemeten. Ook moeten er dan concrete plannen zijn om een dergelijke methode op grote schaal in de praktijk toe te passen.

Aanpak

De toekomst van de welzijnsmonitor staat of valt met de betrokkenheid en inzet van de diverse sectorpartijen. Ik ondersteun daarom de ambitie van de Commissie-Van Doorn om aan de hand van metingen aan het dier zelf de mate van gezondheid en welzijn te bepalen en dit te verbeteren via een dierzorgplan.

Diverse partijen hebben de afgelopen jaren gewerkt aan het ontwikkelen van een dergelijke objectieve 'welzijnsmonitor'. Voorbeelden zijn het Koekompas, de Welzijnswijzer uit de melkveehouderij en het internationale onderzoeksproject Welfare Quality®. Dit project is uitgevoerd in verschillende Europese landen en heeft protocollen opgeleverd waarmee op een objectieve manier het welzijn wordt gemeten aan het dier zelf en zijn directe omgeving. Deze protocollen zijn echter tijdrovend. Sectorpartijen hebben behoefte aan een eenvoudiger methodiek zonder aan kwaliteit in te boeten. Daarom heeft Wageningen-UR in 2011 onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor vereenvoudiging. Dit is bijna afgerond. We zijn nu in overleg met de sectoren om te komen tot een meerjarige pilot om het meten van welzijn en het adviseren op basis van de welzijnsmonitor te beproeven in de praktijk. Daarbij moet ook gekeken worden naar wat het verbeteren van dierenwelzijn met behulp van een welzijnsmonitor economisch oplevert.

Gebruikte afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AI	Aviaire influenza
AHL	Animal Health Law
BNC	Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen
CCP	Critical Control Points
CVI	Centraal Veterinair Instituut
DR-loket	Dienst Regelingen-loket
DWHC	Dutch Wildlife Health Centre
EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
EMZOO	Emerging Zoonoses
EU	Europese Unie
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GPS	Global Positioning System
IGZ	Inspectie voor de Gezondheidszorg
IKB	Integrale Ketenbeheersing
I&R	Identificatie en Registratie
KNMvD	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
KIGO	Kennis en Innovatie Groen Onderwijs
KVP	Klassieke varkenspest
LTO	Land- en tuinbouw Organisatie
LID	Landelijke Inspectie Dienst
LICG	Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren
MKZ	Mond- en klauwzeer
NAD	Nationale Agenda Diergezondheid
NDW	Nota Dierenwelzijn
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NHK	Nederlands Hippiisch Kenniscentrum
OM	Openbaar Ministerie
OIE	Office International des Epizooties; wereldorganisatie voor diergezondheid
QLL	Quality system Lifestock Logistics; kwaliteitssysteem dierenlogistiek
RDA	Raad voor Dieraangelegenheden
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
UDV	Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij
VL	Vertrouwensloket preventie verwaarlozing landbouwhuisdieren
VTC	Veterinair Tucht College
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WOT	Wettelijke Onderzoekstaken
Wageningen-UR	Wageningen University and Reaserch centre